

Tekst: Mt 5,38-48Tłumaczenie:

38. *Słyszeliście, że zostało powiedziane:*

Oko za oko,

Ząb za ząb.

39. *A ja wam mówię:*

Nie bierzcie odwetu [na człowieku] za [wyrządzone wam przez niego] zło;

zamiast tego, jeśli ktoś uderza cię w prawy policzek, [to] odwróć w jego [stronę] nawet ten drugi.

40. *A temu, który chce się z tobą procesować, żeby zabrać twoją [wierzchnią] tunikę, daj (mu) i płaszcz.*

41. *A jeśli któryś [z żołnierzy rzymskich] zmusza cię [iść z nim] jedną milę [, wykonując przysługę], idź z nim dwie.*

42. *Temu, który cię prosi, daj, a od tego, który chce od ciebie pożyczyć, nie odwracaj się.*

43. *Słyszeliście, że zostało powiedziane:*

Będziesz kochać swojego rodaka, a nienawidzić będziesz swojego wroga.

44. *A ja wam mówię:*

Kochajcie waszych wrogów i módlcie się za waszych prześladowców,

45. *żebyście byli synami Ojca waszego, który [jest] w niebie, ponieważ jego słońce wschodzi nad złymi i dobrymi, a [deszcz] pada na sprawiedliwych i niesprawiedliwych.*

46. *Jeśli bowiem kochacie tych, którzy was kochają, na jaką nagrodę zasługujecie?*

Czyż i poborcy podatków nie postępują tak samo?

47. *A jeśli pozdrawiacie tylko waszych braci, co niezwykłego robicie?*

Czyż i poganie nie postępują tak samo?

48. *Bądźcie więc [i] wy doskonali, jak Ojciec wasz niebieski jest doskonały.*

[...] – oznaczają wyrazy, których nie ma w tekście, ale przy tłumaczeniu na język polski należy/można je dodać

(...) – wyrazy występują w tekście, ale można je pominąć ze względu na polską składnię (są zbędne)

Komentarz do tłumaczenia:

w. 39. *mee antisteenai* – określa sytuację dochodzenia sprawiedliwości na drodze prawnej, ewentualnie również prywatnie; zemsta i odwet połączone z oparciem na pewnych ustaleniach prawnych oddają sens zwrotu.

too poneroo – mamy do czynienia z urzeczownikowym przymiotnikiem, bądź z elipsą – pominięciem pewnych wyrazów, których powinni się domyśleć. Raczej mało prawdopodobne jest znaczenie uogólnione – „złu” jako takiemu, jak też „Złemu” jako osobie, diabłu. Należałoby tłumaczyć bądź jako przymiotnik do wyrazu „człowiek”, bądź też jako określenie konkretnego czynu danego człowieka, na który uczniowie mają nie reagować chęcią odwetu.

w. 40. *chitoona* – tradycyjnie tłumaczy się przez „szata, suknia” i jest to określenie spodniej części ubioru. „Tunika” była używana zarówno jako określenie spodniej koszuli, zakładanej na ciało, jak i szaty, ubieranej na nią.

w. 41. *aggareusei* – występuje również w Mt 27,32 i było określeniem używanym na opisanie wyświadczenia przysług żołnierzom, władzy okupacyjnej Rzymu, którego Żydzi nie mogli odmówić.

w. 48. *teleios* – oznacza doskonałość pod względem etycznym

Umiejscowienie fragmentu w księdze:

Mt 5,38-48 jest częścią Kazania na Górze (Mt 5-7) i zawarty jest w pierwszej jego części. Ten tekst przynależy do serii sześciu antytez ("słyszeliście ... a ja powiadam wam ..."), wprowadzonych w Mt 5,17-20 mową o misji Jezusa, który nie przyszedł unieważnić Prawo, ale je wypełnić. Wprowadzenie kończy się wezwaniem uczniów do praktykowania obfitszej, pełniejszej, lepszej sprawiedliwości niż uczeni w Piśmie i faryzeusze. W antytezach Kazania na Górze Jezus, komentując konkretne przykazania, objaśnia na czym polega lepsza sprawiedliwość, która odpowiada zbliżającemu się Królestwu Niebios (Mt 4,17).

Pierwsza i szósta antyteza są najbardziej rozwinięte (5,21-26 i 5,43-48), natomiast tylko pierwsza i czwarta mają pełną wprowadzającą formułę (5,21 i 5,33) – wydaje się, że autor Ewangelii ułożył je w grupach po trzy. Pierwsze dwie antytezy komentują dwa z Dziesięciorga przykazań (morderstwo i cudzołóstwo – Wj 20,13-14; Pwt 5,17-18), kolejne dotyczy głównie rozvodu (Pwt 24,1), antyteza czwarta i szósta komentują Kpł 19 (fałszywą przysięgę i miłość bliźniego), a piąta dotyczy Kpł 24,20 (również Wj 21,24 i Pwt 19,21).

Komentarz:

w. 38. Zacytowany fragment starotestamentowego prawa miał regulować rozmiar dopuszczalnej zemsty za wykroczenie, choć niektórzy słusznie zauważają, że m.in. w tradycji biblijnej punkt jest położony bardziej na uświadomienie rozmiaru winy i uwolnienie społeczności od grzechu, którego dopuścił się sprawca niż na ograniczenie zemsty. Wydaje się, że w czasach Jezusa istniała praktyka wypłacania finansowych odszkodowań zamiast literalnego stosowania prawa odwetu.

w. 39. Tak, jak we wszystkich antytezach Jezus w Kazaniu na Górze wykląda przepisy Tory w mocy swojego autorytetu. Tekst prowokuje, wzywając do zaniechania odwetu w sytuacji, gdy ktoś adresatom mowy wyrządził krzywdę, której wyrównania mogli dochodzić w sądzie, bądź prywatnie. Tekst nie traktuje, z przyczyn oczywistych, o obchodzeniu się ze złem w społeczności (choć np. Mt 18,15-17 dopuszcza wykluczenie ze wspólnoty uczniów) – przykłady dotyczą sytuacji jednostkowych, dotyczących osobiście adresata.

Spoliczkowanie wierzchem dłoni prawej ręki w prawy policzek było jedną z największych obraz – odpowiedzią na nią miało być pozostanie bezbronnym, porzucenie chęci odwetu. Honor wyznawcy Jezusa ma być mniej istotny niż sprawa Królestwa Bożego. Przykład takiego zachowania Jezusa widzimy w opisie pasji – Mt 26,67-68 i 27,30.

w. 40. Zgodnie z Wj 22,26-27 i Pwt 24,12-13 nawet najbiedniejsi nie mogli zostać pozbawieni płaszcza, który służył za posłanie w nocy i ochronę przed chłodem. Dobrowolne zrzeczenie się płaszcza jest w tym kontekście znaczące i zaskakujące.

w. 41. Mamy niewiele informacji o tym, jakich nieodpłatnych świadczeń od ludności mogli żądać rzymscy żołnierze – w Mt 27,32 jest to niesienie krzyża skazańca. Należy pamiętać, że rzymscy żołnierze byli okupantami i reprezentantami kultury pogańskiej. Pójście dwa razy dalej niż to było wymagane jest znaczące i intrygujące.

w. 42. Bardzo możliwe, że w tym wersecie należy myśleć o prośbie żebraka, czyli o dawaniu jałmużny, które nie było ściśle sprecyzowane w ST, jak i o prośbie o pożyczkę od kogoś, kto popadł w długi. Nawet w drugim przypadku nie jest pewne, czy udzielający pożyczki ma szansę otrzymać pieniądze z powrotem.

Reasumując – uczeń jest wezwany do bycia gotowym do postawienia sprawy Królestwa Bożego wyżej od własnego honoru, majątku, pracy oraz czasu. Słowa Jezusa z Kazania na Górze u Mt są prowokacyjne i oddają to, jak różna jest etyka Królestwa Bożego od ludzkich zasad i reguł postępowania.

Istotny jest efekt zaskoczenia tak innym zachowaniem naśladowcy Jezusa, który można połączyć z centralnym, zaskakującym przesłaniem o Królestwie Bożym – o darze niezasłużonej łaski.

w. 43. W ST nie znajdziemy przykazania nienawiści wrogów – natomiast rodaków, ludzi bliskich religią i narodowością należało traktować szczególnie serdecznie i taki nakaz znajdujemy w Kpł 19,18. Wrogów należałoby rozumieć tutaj bardzo szeroko – od personalnych animozji i wrogości, po potężny, pogański Rzym.

Miłość należy tu rozumieć nie jako stan emocjonalny, ale świadome postępowanie wobec innych ludzi.

w. 44. Przykazanie miłości wrogów to ostatnia z sześciu antytez, które oddają świeżość, jaką wnosi nadchodzące Królestwo Boże – widać to w odmiennej etyce, która dąży do osiągnięcia „obfitszej sprawiedliwości” z Mt 5,20, sprawiedliwości godnej Królestwa Bożego. Aby efekt zaskoczenia zadziałał, wrogowie muszą naturalnie oczekiwać wrogości w reakcji na ich wrogość, podobnie prześladowcy – miłość wrogów i modlitwa za prześladowców bardzo wyraźnie wykracza poza ludzkie normy i zasady postępowania.

w. 45. Słońce i deszcz, które są darami dla złych i dobrych, sprawiedliwych i niesprawiedliwych wskazują na uniwersalną łaskę Boga, którą adresaci Kazania na Górze powinni dostrzec i chcieć naśladować tak, jak dzieci naśladowują swojego ojca, kiedy znają jego wolę. Sam Bóg kocha swoich wrogów i dlatego na nim mają się wzorować uczniowie Jezusa.

w. 46. i 47. Okazywanie miłości postępowaniem wrogom i pozdrawianie (czyli wyrażanie życzenia powodzenia innym ludziom) nie tylko sobie przychylnych ludzi, ma być znakiem

rozpoznać uczniów Jezusa według Mateusza. Żydzi zajmujący się pobieraniem podatków byli postrzegani jako odstępcy od wiary i zrównanie z ich etyką, byłoby dla adresatów zawstydzające.

w. 48. Ten werset można odczytać zarówno jako podsumowanie szóstej antytezy, jak i wszystkich antytez. Doskonałość oznacza raczej doskonałość pod względem etycznym, jak i pełnię. Taka doskonałość oznacza także wypełnienie Prawa Mojżeszowego, choć według klucza Mesjasza, który przybliży Królestwo Boże – zgodnie z Mt 22,40 to miłość wypełnia zakon.

Adresaci są wezwani do wrastania w podobieństwo do Ojca w miłości, co przypomina takie wezwania jak w Kpł 11,44-45. Należy pamiętać, że Królestwo Niebios to nic innego, jak tylko doświadczanie realnej obecności Boga we wspólnocie uczniów, jak i w postępowaniu uczniów wobec innych ludzi.

Grzegorz Olek